

Kindertaal III

Renkema, J.

Published in:

Onze taal: Maandblad van het Genootschap Onze Taal

Publication date:

1983

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Renkema, J. (1983). Kindertaal III. *Onze taal: Maandblad van het Genootschap Onze Taal*, 52(9), 105-106.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Kindertaal III

In het decembernummer 1982 van 'Onze Taal' is een overzicht gegeven van de taalontwikkeling in het eerste levensjaar: huilen, vocaliseren, brabbelen en sociaal brabbelen. Meestal produceert een kind omstreeks zijn eerste verjaardag de eerste woordjes. In het februari/maartnummer 1983 is iets verteld over de woordenschat op de leeftijd van 15 maanden. Een kind uit dan zinnen van één woord. Dit is de fase van de één-woordzin. In de tweede helft van het tweede levensjaar begint een kind zinnen van twee woorden te uiten.

Het tijdstip waarop kinderen zinnen van twee woorden gaan zeggen, verschilt nogal. Het ene kind verrast zijn ouders al op de eerste verjaardag met 'koeke hebbe' terwijl het andere kind pas na 24 maanden zover is.

Bij twee van onze kinderen kon ik de volgende uitingen noteren toen zij 18 maanden waren:

pop mee
kannie
sasaan (ik wil mijn jas aan)
choenan (ik heb mijn schoen aan)

Bij het derde kind kwam de eerste twee-woordzin twee maanden later: 'ope make'. Maar drie dagen later hoorde ik van hetzelfde kind al een drie-woordzin toen ze bezig was knopen uit een doosje te halen: 'cent is op'. Graag herhaal ik hier wat ook al in vorige afleveringen over kindertaal is opgemerkt: de opgegeven data voor een bepaalde fase in de taalontwikkeling moeten als zeer ruwe gemiddelden worden opgevat.

Interessanter dan de data is de vraag hoe de overgang naar de twee-woordzin wordt gemaakt. Hoe komt het dat een kind plotseling twee woorden in een zinvol verband uit? Vaak ziet men dat een kind in de fase van de één-woordzin twee woorden na elkaar uit, elk met een eigen intonatie en met een duidelijke pauze ertussen, bij voorbeeld: 'Pop!' 'Mee!'

Gaandeweg worden de pauzes kleiner en komt er één intonatiepatroon. Een verklaring hiervoor blijft speculatief. In literatuur over kindertaal las ik hierover het volgende. Een kind leert in het tweede jaar lopen en krijgt dan inzicht in de relaties tussen voorwerpen. Zonet zat het met een autootje op een stoel, maar nu het onder de tafel is gekropen en dat autootje nog steeds op

de stoel ligt, is 'oto daar' of 'oto stoel'. Dus wanneer een kind relaties ziet tussen dingen, legt het ook verbanden tussen woorden.

In de fase van de twee-woordzin wordt de basis gelegd voor de ontwikkeling van de zinsbouw. Wanneer we de taalontwikkeling vanaf het begin overzien, kunnen we ruwweg zeggen dat eerst de klanken en de intonatie aan bod komen (in het eerste levensjaar), dat daarna de basis gelegd wordt voor betekenisonderscheidingen (de fase van de één-woordzin) en dat pas daarna de zinsbouw komt.

Interessant in dit verband is dat de studie van kindertaal ook het onderwijs in vreemde talen heeft beïnvloed. Wanneer men volgens de 'natuurmethode' Engels leert, moet men eerst intonatie en klanken oefenen en pas in een veel later stadium iets leren over grammatica.

Kindergrammatica

Sommigen denken misschien dat een grammatica van twee-woordzinnen wel eenvoudig zal zijn, maar toch blijkt het bijzonder moeilijk deze uitingen goed te beschrijven.

In de fase van de twee-woordzin zien we vaak dat een kind een paar woorden heel frequent gebruikt, bij voorbeeld 'aan', 'niet', en deze voor of achter de zogenaamde *lexicale* woorden plaatst. De korte, veel gebruikte, woordjes fungeren dan als spil voor de eigenlijke mededeling. Voor of na 'niet' kan dan komen:

wilnie (ik wil niet)
mânnie (dat mag je niet doen)
nie bed (ik wil niet naar bed)
nie dinke (ik mag mijn bordje niet als beker gebruiken).

Het onderscheid spelwoorden-lexicale woorden doet denken aan de grammaticale onderscheiding in functiewoorden en inhoudswoorden in de volwassenentaal. Inhoudswoorden zijn de zelfstandige naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden, bijwoorden en werkwoorden. Tot de functiewoorden rekent men onder andere lidwoorden, voorzetsels en voegwoorden, dus woorden die worden gebruikt om inhoudswoorden te verbinden.

Toch was bij onze kinderen het onderscheid spelwoord-lexicaal woord niet duidelijk vast te stellen. Veelvuldig kon ik uitingen noteren met twee spelwoorden 'niet-aan' (ik wil geen kleren aan) of met twee inhoudswoorden 'ete bed' (er liggen broodkruimels in bed). Een ander bezwaar is dat door dit onder-

scheid de verschillen in betekenisrelatie niet duidelijk worden.

Neem bij voorbeeld de volgende drie uitingen:

mama pakke – ik wil dat mama mij pakt
mama pakke – ik ga mama pakken
mama geve – ik ga dit aan mama geven.

De eerste twee uitingen zijn oppervlakkig gezien gelijk, maar in de eerste is 'mama' onderwerp en in de tweede lijdend voorwerp. In de derde uiting heeft 'mama' de functie van meewerkend voorwerp.

Ook de twee-woordzinnen vertonen al een structuur waarin veel meer onderscheidingsmogelijkheden aanwezig zijn dan men op het eerste gezicht zou vermoeden. Eigenlijk hanteert een kind van ongeveer 20 maanden al een volwassen telegramstijl. Maar juist wanneer je je begint af te vragen waarom die kleine mensjes altijd 'wilniet' en nooit 'niewil' zeggen, of waarom ze 'bednie' ongrammaticaal vinden en, ook op ongepaste momenten, altijd 'niebed' zeggen, zijn ze alweer een fase verder en zeggen ze 'wil nie bed'. En daarna worden de zinnen heel snel langer.

Klanken en intonatie

In de fase van de twee-woordzin ligt de nadruk wel op de zinsbouw, maar dit betekent niet dat er op het terrein van de klanken niets gebeurt. Onze jongste, 25 maanden, slaagt er nu al af en toe in een woord te uiten dat met twee medeklinkers begint. Eerst zei hij 'bôkke'; nu zegt hij al duidelijk 'blokke'. Maar wanneer ik hem 'school' voorzeg met een duidelijke 's' voor de 'zachte g', kijkt hij me zeer nadenkend aan en zegt dan nadrukkelijk 'chool', met nauw verholten trots over zijn pas geleerde l-klank.

Onlangs leverde ons verschil in taalbeheersing nog een forse teleurstelling op (voor hem). Hij zat voor op de fiets en ik zei: 'Straks gaan we lekker in de tuin spelen'. Het mannetje werd plotseling heel vrolijk en bleef de hele weg iets brabbelen over 'tuintuintuin'. Naarmate wij dichter bij huis kwamen, kwam er een vragende en allengs een verontwaardigde intonatie in zijn stem. 'Ja, ja we zijn er zo', sprak de vader. Diep teleurgesteld ging het ventje in de tuin zitten, en riep: 'Nee tluin, Ikke teluin! Mamma toe'. Pas toen begreep ik dat hij in mijn 'ui' een 'ei' had gehoord en voor de 'r' de klank had gebruikt die

daar het meest op lijkt. Hij had eens mama van de trein mogen halen en was sindsdien een grote vriend van de ns. De 'l' en 'r' zijn de moeilijkste medeklinkers voor kinderen. Heel aardig is dat kinderen vaak hardleers blijven bij woorden die ze al op een foute manier hebben leren uitspreken. Onze tweede dochter zei tot op driejarige leeftijd nog steeds dat zij ons 'wief' vond, terwijl ze de 'l' allang kon uitspreken. Ze is er tot onze spijt mee opgehouden toen onze oudste dochter haar meende te moeten corrigeren.

Er is uit deze fase nog heel veel te vertellen over intonatie, betekenis en ook over taalspelletjes. Ik moet het kort houden, anders krijgt kindertaal te veel aandacht. Tot besluit een voorbeeld over intonatie.

Op zeker moment plantte onze jongste een Lego-bouwwerk op mijn bureau en keek mij aan met een gezicht van 'Wat vind je me daarvan!'. Ik was enigszins uit mijn concentratie en riep half-cliché: 'Wat heb je dat mooi gedaan!' Prompt keek hij zeer beteuterd naar de grond en trok hetzelfde gezicht als op de ochtend toen hij moedwillig een beker melk door de kamer gooide. Toen riep ik verstoord: 'Wat heb je nou gedaan!' Kennelijk had ik dezelfde intonatie gebruikt in het 'compliment' over zijn Lego-bouwwerk.

Kinderen op deze leeftijd reageren (evenals honden) veel zuiverder op intonatie dan volwassenen. Wij zijn vaak afgestompt in onze communicatieve functie. Het eigenaardige van onze volwassen taal is dat dit kind met zijn Lego-bouwwerk mijn gedrag als honds zou moeten bestempelen.

Een taallerend kind is sterk afhankelijk van ouders en opvoeders, vooral als het gaat om betekenis-onderscheidingen. Het heeft geen andere keus dan die onderscheidingen over te nemen. Een kind dat begrepen wil worden, kan geen eigen taal ontwikkelen, maar toch slaagt het er soms in om duidelijk te maken dat taal meer is dan het doen van mededelingen. Zo geven kinderen volwassenen taalles.

J. Renkema

